

ВСТУП

Програма вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Сталий розвиток сільських територій» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки ЗВО СВО «Бакалавр» спеціальності 073 «Менеджмент»

Предметом вивчення навчальної дисципліни є відносини, що виникають в процесі сталого розвитку сільських територій.

Міждисциплінарні зв'язки:

Окремі елементи змістовного наповнення навчальної дисципліни «Сталий розвиток сільських територій» розглядалися попередньо при вивченні навчальних дисциплін: «Історія української культури», «Філософія».

Одночасно з навчальною дисципліною «Сталий розвиток сільських територій» окремі її елементи вивчаються в межах навчальної дисципліни «Економіка підприємств».

Знання набуті під час вивчення навчальної дисципліни «Сталий розвиток сільських територій» можуть бути використані при вивченні навчальної дисципліни: «Макроекономіка».

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Мета навчальної дисципліни: набуття студентами знань структури та особливостей функціонування соціально-економічної, екологічної та управлінської бази розвитку сільських територій, а також формування умінь аналізу й виявлення диспропорцій його розвитку.

1.2. Завдання навчальної дисципліни: здобуття навиків планування сталого розвитку сільських територій; аналіз структури і повноважень органів місцевого самоврядування в Україні та її адміністративно-територіального устрою; вивчення методики організації сільських громад та громадських організацій; отримання навиків щодо розробки програми сільських населених пунктів та визначення джерел їх фінансування; вивчення розвитку приватного бізнесу, як напряму розвитку сільських територій; вивчення світового досвіду в цій сфері.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у здобувачів вищої освіти має бути сформовані наступні елементи компетентності:

знання:

- з розвитку понятійного апарату сталого розвитку сільських територій;
- з особливостей різних форм сільськогосподарського господарювання та несільськогосподарських видів діяльності на селі;
- з особливостей формування виробничої інфраструктури сільської економіки;
- з демографічних тенденцій й чинники впливу на них, стан і особливостей формування поселенської мережі в країні;
- з організації роботи сільської ради;

вміння:

- критично осмислювати економічні категорії цієї навчальної дисципліни;
- оцінювати стан розвитку сільських територій з економічної, соціальної, екологічної точки зору;
- розробляти заходи впливу на розвиток сільської економіки на мікро-, мезо- й макрорівнях;
- обґрунтовувати напрями розвитку й удосконалення виробничої й соціальної інфраструктури села;
- організовувати співпрацю членів громади, адміністративний корпус сільських органів самоврядування та економічних суб'єктів.
- виявляти сильні і слабкі сторони сільських територій та на їх основі розробляти програму її розвитку.

способи мислення:

- формування суджень – форми мислинневого відображення об'єктивної дійсності, яка полягає у ствердженнях наявності або відсутності ознак, властивостей або відносин у сфері сталого розвитку сільських територій;

- пропонування міркувань – низки пов'язаних суджень, спрямованих на те, щоб з'ясувати істинність якої-небудь думки у сфері сталого розвитку сільських територій, доведення її або заперечення;
- створення умовиводів – виведення з одного або декількох суджень в області сталого розвитку сільських територій;
- генерування понять – пізнання сутності предметів і явищ у межах сталого розвитку сільських територій в їх істотних зв'язках та відносинах, узагальнення їх істотних ознак.

професійні, світоглядні і громадянські якості:

- здатність використовувати знання, вміння та навички для теоретичного та практичного освоєння проблем і перспектив менеджменту та планувати, організовувати, реалізовувати, презентувати відповідні наукові дослідження;
- ґрунтовні знання історичних засад розвитку функцій менеджменту: планування і контролю;
- ґрунтовні знання класичного та сучасного наукового інструментарію дослідження соціально-економічних явищ та процесів у процесі сталого розвитку сільських територій;
- здатність організовувати та проводити управлінські дослідження, використовуючи сучасну методологію та інформаційні технології;
- здатність застосовувати одержані знання з сталого розвитку сільських територій для формулювання нових теоретичних трактувань і положень, практичних адресних рекомендацій і пропозицій;
- здатність виявляти та розуміти причинно-наслідкові зв'язки між економічними явищами та процесами у сфері менеджменту, ідентифікувати та оцінювати фактори впливу;
- ґрунтовні знання особливостей, інструментарію, новітніх напрямків сталого розвитку сільських територій та здатність формувати ефективну сучасну систему планування і контролю.

морально-етичні цінності:

- сформулювати уявлення про моральні цінності людини;
- здатність висловлювати своє судження про роль і значущість моральних цінностей у житті людини;
- формувати вміння аналізувати мотиви та вчинки людей, моделювати та розв'язувати ситуації, пов'язані з виконанням обов'язків у колективі;
- розвивати почуття відповідальності за свій вибір та наслідки вчинків;
- виховувати самостійність, волю, моральність.

На вивчення навчальної дисципліни за спеціальністю 073 «Менеджмент» відводиться 135 години / 4,5 кредити ЕКТС.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Сільські території як об'єкт розвитку та управління

Поняття сільської території, сільської місцевості, їх генезис та еволюція. Погляди вітчизняних та зарубіжних науковців на суть сільської території. Характеристика складових її структури: природної, економічної, соціальної, управлінської систем. Основні методи дослідження сільських територій.

Поняття села та його співвідношення із «сільською територією». Критерії належності населених пунктів до сільських. Поняття сільського способу життя та його риси. Функції села. Класифікації сільських населених пунктів. Історичний огляд еволюції розвитку українського села та регіональних особливостей цього процесу.

Поняття сталого розвитку та еволюція підходів до його розуміння. Суть сталого розвитку сільських територій, поняття економічного розвитку, соціального та екологічного розвитку. Предмет, завдання й методи вивчення навчальної дисципліни «Сталий розвиток сільських територій».

Поняття стратегії, стратегічного розвитку, регіональні особливості розвитку сільських територій. Місце стратегії розвитку сільських територій у системі державних стратегій, основні етапи її формування та особливості. Методичні засади розробки стратегії розвитку сільських територій.

Тема 2. Функціональність сільських територій

Поняття «сільське господарство». Функції села. Сучасний стан сільського господарства. Виробничо-господарська функція сілких територій. Оздоровчо-рекреаційна функція сілких територій. Земля – універсальний ресурс. Природоохоронна функція. Значення терміну «природокористування». Поєднання природоохоронної і господарської функції. Соціальна функція. Шляхи підвищення соціальної функції сілких територій.

Тема 3. Ресурсний потенціал сільських територій

Поняття «ресурсний потенціал». Природні ресурси. Компоненти природного середовища. Земельні ресурси: структура сільськогосподарських земель України, динаміка розподілу земельного фонду України по землекористувачам. Мінеральні ресурси. Біологічні ресурси. Лісові ресурси. Людські ресурси. Критерії розвитку людських ресурсів. Процес відтворення сільського населення. Територіальний потенціал. Поселенський потенціал. Соціальний потенціал. Інфраструктурний потенціал. Функціонування сільських територій. Місце застосування штучних ресурсів.

Тема 4. Розвиток соціальної сфери сільських територій

Суть сільської поселенської мережі, показники її розвитку та їх аналіз. Характеристика сучасного стану сільської поселенської мережі України та існуючі прогнози її розвитку. Тенденції і регіональні особливості розвитку поселенської мережі.

Демографічні процеси сільських територій та основні показники їх виміру. Характеристика сільського населення за кількісним та якісним складом. Регіональні особливості розміщення сільського населення. Характеристика міграційних процесів на селі. Демографічна політика на селі.

Поняття рівня життя населення, якості життя та основні показники їх виміру. Поняття про потреби населення й соціальні стандарти. Сучасний стан рівня життя сільського населення. Зайнятість як один з чинників підвищення матеріального добробуту селян. Характеристика сільського ринку праці: сучасний стан, проблеми та шляхи їх вирішення.

Поняття соціальної інфраструктури та її галузева структура. Функціонування соціальної інфраструктури села в умовах реформування аграрного сектору економіки. Сучасний стан, тенденції та перспективи розвитку галузей соціально-побутового та соціально-культурного призначення. Перспективні напрями розвитку соціальної інфраструктури сільських територій. Організаційно-правові засади створення комунальних підприємств на селі.

Тема 5. Управління сільськими територіями

Управління сільськими територіями як суспільний процес. Соціальний механізм формування та реалізації державного управління. Суб'єкти управління сільськими територіями. Управлінські відносини. Стадії розвитку управлінських відносин.

Місце та роль держави в системі управління сільською територією. Державна політика соціально-економічного розвитку села. Нормативно-правова база розвитку села. Державні програми розвитку сільського господарства та сільських територій.

Основні проблеми та недоліки адміністративно-територіального устрою й системи управління сільськими територіями. Стан і проблеми сучасного адміністративно-територіального устрою України. Концептуальні засади реформування адміністративно-територіального устрою. Удосконалення бюджетного законодавства. Прогноз соціально-економічних наслідків реформування адміністративно-територіального устрою.

Тема 6. Розвиток системи місцевого самоврядування

Поняття місцевого самоврядування. Система місцевого самоврядування в Україні та її взаємодія з державними органами управління. Місце та роль сільських рад, сільських голів та депутатів сільських рад у процесі сталого розвитку сільських територій. Основні проблеми місцевого самоврядування та шляхи їх вирішення.

Тема 7. Місце та роль сільських громад у розвитку сільських територій

Поняття територіальної громади. Форми прямої демократії на селі та участь у ній депутатів. Органи самоорганізації населення. Стратегічний план розвитку місцевої громади. Участь сільських громад у процесі стратегічного планування розвитку сільської території. Фонди розвитку сільських громад та джерела фінансування проектів соціально-економічного розвитку територіальних громад.

Тема 8. Фінансове забезпечення проектів сталого розвитку сільських територій

Джерела фінансування сталого розвитку сільських територій. Сільський (селищний бюджет). Програми підтримки села. Соціальне фінансування від благодійного фонду ООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду-2», «Відродження» і ін. Джерела наповнення сільського бюджету та напрями його видатків. Фінансування сталого розвитку сільських територій від сільськогосподарських підприємств.

Тема 9. Економічна база сільських територій

Місце та роль сільського господарства у відродженні сільських територій. Земельна реформа в контексті соціально-економічного розвитку сільських територій. Реформування аграрного сектору та формування багатуокладного агропромислового виробництва. характеристика сучасного рівня розвитку сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств. Особисте селянське господарство як мала форма підприємництва на селі.

Поняття несільськогосподарських видів діяльності, їх види та стратегії розвитку. Поняття сільського зеленого туризму та його розвиток. Організаційно-правові засади розвитку малих форм господарювання на селі. Особливості індивідуальної підприємницької діяльності в сільській місцевості.

Суть кооперації, види кооперативних формувань та їх місце в розвитку інфраструктури аграрного ринку. Сільськогосподарські виробничі кооперативи: формування, специфіка створення і функціонування. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи: організаційно-економічні основи формування, моделі фінансово-господарського механізму. Зарубіжний досвід кооперування.

Суть кредитних спілок та їх значення для соціально-економічного розвитку сільських територій. Становлення та розвиток кредитних спілок в Україні. Організаційно-правові засади створення та функціонування кредитної спілки. Економічні засади діяльності кредитної спілки.

Тема 10. Несільськогосподарські види діяльності на сільських територіях

Несільськогосподарські види діяльності, основні поняття та функції. Сільський зелений туризм. законодавство України про сільський зелений туризм. суб'єкти діяльності в сфері сільського зеленого туризму. облік сільських садиб, які надають послуги у сфері сільського зеленого туризму. державна політика та державне регулювання у сфері сільського зеленого туризму. Роль народних свят у житті жителів села.

Тема 11. Політика сталого розвитку сільських територій

Термін «політика». Державна політика. Територіальний підхід як основа формування політики сільського розвитку. Концептуальні засади сільського розвитку. Пріоритетні напрями та складники політики соціально-економічного розвитку сільських територій. Досвід США в аграрній політиці. Найбільш привабливі види несільськогосподарської діяльності. Основні завдання демографічної політики на селі. Пріоритетні напрями демографічної політики на селі. Об'єкт та мета політики соціально-економічного розвитку сільських територій. Прогнозування,

планування та програмування як інструмент впровадження політики сільського розвитку. Головні завдання планування і забудови сільських територій. Удосконалення сільського розселення.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Інституційні та прикладні аспекти управління місцевим розвитком, орієнтованим на громаду (т.1, т.2) / [за заг. ред. Ю. М. Петрушенка]. – Суми : Університетська книга, 2014. – 368 с.
2. Мельник Ю. Ф. Соціально-трудова потенціал українського села. Стан, проблеми, шляхи вирішення / [Ю. Ф. Мельник, Б. К. Супіханов, Ю. Я. Лузан та ін.]; – К. : НДІ «Укргропромпродуктивність», 2007. – 352 с.
3. Організаційно-економічні основи розвитку агропромислового комплексу та сільських територій / за ред. П. А. Лайка. – Нічлава, 2006. – 448 с.
4. Павлов О. І. Сільські території України : історична трансформація парадигми управління : [монографія] / О. І. Павлов. – Одеса : Астропринт, 2006. – 360 с.
5. Розвиток сільських територій України : [посібник для голів сільських і селищних рад] / [Ю. О. Лупенко, М. І. Пугачов, О. Г. Булавка та ін.]; за ред. Ю. О. Лупенка, М. І. Пугачов, О. Г. Булавки. – К. : ННЦ ІАЕ, 2012. – 130 с.
6. Сталий розвиток суспільства : [навчальний посібник] / авт. : А. Садовенко, Л. Масловська, В. Серета, Т. Тимочко. 2 вид. – К.; 2011. – 392 с.
7. Якуба К. І. Життєвий і трудовий потенціал сільського населення України. Теорія, методологія, практика / К. І. Якуба. – К. : ННЦІАЕ, 2007. – 362 с.

Допоміжна

1. Актуальні проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні / [В. О. Антонечко, М. О. Баймуратов, О. В. Батанов та ін.]; за ред. В. В. Кравченка. – К.: Атака, 2007. – 864 с.
2. Аранчій В. І. Місцеві фінанси : [навчальний посібник] / В. І. Аранчій, Л. М. Капаєва, О. М. Краснікова. – Полтава : РВВ ПДАА, 2008. – 122 с.
3. Гнибіденко І. Ф. Соціально-економічні проблеми зайнятості і соціального захисту населення в аграрному секторі економіки України / І. Ф. Гнибіденко. – К. : Соцінформ, 2002. – 336 с.
4. Вишневська В. М. Ресурсний потенціал підприємств сільських територій / Вишневська О. М. – Миколаїв: «Видавництво Ірини Гудим», 2009. – 248 с.
5. Лазор О. Д. Місцеве самоврядування. Вітчизняний та зарубіжний досвід : [навч. посіб.] / О. Д. Лазор, О. Я. Лазор. – К.: Дакор, 2004. – 560 с.
6. Лісовий А. В. Державне регулювання розвитку сільських територій / А. В. Лісовий. – К. : Дія, 2007. – 400 с.
7. Могильний О. М. Регулювання аграрної сфери / О. М. Могильний. – Ужгород : ЮА, 2005. – 400 с.
8. Практичний посібник для організації громад (проект ЄС та ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» / за заг. ред. Д. Саха, Д. Полтавця. – 2 вид. – К.; 2012. – 76 с.
9. Проект ЄС та ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» : результати та вплив. За даними соціологічного дослідження Київського міжнародного інституту соціології. – Запоріжжя: Друкарський світ, 2011. – 54 с.
10. Рогожин О. П. Соціально-економічний механізм формування медико-демографічної ситуації в селах України : [монографія] / О. П. Рогожин. Відп. ред. В. В. Стешенко; Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, Ін-т проблем нац. безпеки РНО України. – К., 2009. – 200 с.
11. Славкова О.П. Розвиток сільських територій : теорія, методологія, практика : [монографія] / О.П. Славкова. – Суми : Сумський аграрний університет, 2010. – 330 с.

11. Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт журналу «Економіка АПК» [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://eaprk.org.ua>.
2. Офіційний сайт Верховної ради України. Головна сторінка розділу «Законодавство України» [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws>.